

Wandelweekend Noordelijke Veluwe

4 - 6 oktober 2019

natuurpunt
Hobokense Polder

natuurpunt
Aartselaar

Inhoud

Vrijdag 4 oktober

Nam - **Het Verscholen Dorp**

Verslag: Walter Decoene

Blz 4

Zaterdag 5 oktober

Voorm - **Landgoed Staverden**

Verslag: Rony Van Regenmortel

Blz 6

Nam - **De Ermelose Heide**

Verslag: Walter Vandeweyer

Blz 8

Zondag 6 oktober

Voorm - **De Leuvenumse Beek**

Verslag: Elka Joris

Blz 12

Nam - **Hendrikszand - Nunspeet**

Verslag: Hilde Van Reeth

Blz 15

Foto's in deze bundel van

Dirk Vanderpe, Isa Bekers, Jan Eulaers,
Luk Smets, Rony Van Regenmortel, Walter
Decoene, Walter Vandeweyer

Foto's blz 2 van boven naar onder:

Huiskamerhotel Vierhouten
Fopzwammetjes
Gids Arnold Boute
Op de Ermelose heide

Foto kft:
Honingzwam

Wandeling naar het **Verscholen Dorp**

Onze driedaagse op de Veluwe start niet direct onder een droog gestern-te. Regen en wind vergezellen ons op onze tocht van Aartselaar naar Vierhouten.

Het gelijknamige hotel wil een huiskamer verbeelden, waar je rustig kan onderduiken om er te genieten van de fraaie omgeving.

Na de uitpak trekken we onze stap-schoenen aan voor een eerste wandeling van 9,2 km.

Doel is het Verscholen Dorp, een plek die herinnert aan WO II, waar-over zo dadelijk meer.

Valerie, de gastvrouw in Vierhouten (en echtgenote van Bas) voorspelt ons een overvloed aan paddenstoelen, maar die oogst valt bij aanvang maar karig uit. In het bos treffen we wel meerdere kruiden aan, die Luk moeiteloos toelicht.

Later doorkruisen we een stuk heide. Het uitgedoofde kruid blijkt ons dofbruin tegemoet. Hier en daar licht een boom of struik nog helder groen op.

Onze eerste hoop op een ontmoeting met evers wordt deskundig de kop ingedrukt door een bordje dat ons verdere toegang verbiedt.

Rode bosbes

We maken dan maar een omweg om aan het Verscholen Dorp te komen. Dit dorp – eigenlijk een plek in het bos – was een schuilplaats voor onderduikers tijdens WO II. Het dorp werd tussen februari 1943 en oktober 1944 bewoond door vluchtelingen uit het kamp Amersfoort, jonge mannen van de (gedwongen) arbeidsinzet, Joodse families en gestrande piloten. Ook de schrijver Godfried Bomans verbleef er enige tijd. Gemiddeld waren er per dag 80 à 100 onderduikers te vinden.

De 3 nog bestaande blokhutten zijn nagebouwde exemplaren van het oorspronkelijke dorp dat bestond uit 'een arbeidsketen, een houten huis, een barak, een blokhut van dennenstammen, hutten van Dempo-platen en huisjes met strodak', zo vertelt ons Wikipedia.

Eind oktober 1944 werd het dorp ontdekt door 2 SS'ers en 2 Landstormers die aan het jagen waren. 16 van de 86 bewoners werden aangehouden en geëxecuteerd, de rest wist te ontkomen.

We verlaten dit trieste stukje geschiedenis en richten ons terug op hotel Vierhouten. Ook al heeft het onderweg niet voortdurend geregend, toch komt er op onze kamer heel wat droogwerk aan te pas.

's Avonds kan een tocht met observatie van burlende herten jammer genoeg niet doorgaan. De herten geven, volgens de gids, niet thuis! Geen nood, echter. 'Wild', een knappe documentaire over het leven op de Veluwe biedt ruimschoots compensatie.

stil

wees stil
want niemand
mag je horen

wees stil
ondergedoken
kind

je naam je huis
heb je verloren
zorg dat men niet
je lichaam vindt

Ida Vos

Landgoed **Staverden**

Na een deugddoende nacht en dito ontbijt vertrekken we naar Staverden, waar we de auto's parkeren.

Allereerst komen we voorbij de witte pauwen. In een ver verleden geïntroduceerd om lange, witte veren te leveren voor de hoed van de plaatselijke hertog.

Amethystzwam

De wandeling leidt ons door een afwisselend gebied van loofbossen, weiden en naaldbout langs de Molenbeek naar de Staverdense beek die door een gelijkwaardig landschap meandert.

De dauw ligt nog op de velden, prachtig belicht door de zon en het wordt stilaan warmer. Zalig.

We worden, net als gisteren, overweldigd door het aantal en de verscheidenheid aan paddestoelen die we langs de weg aantreffen. Reuzenzwam, zwavelkopjes, eekhoorntjesbrood, Te veel om op te noemen.

Het best vraag je de namen aan Isa, die een fantastische paddestoelkenner is.

De bijzonderste vond ik de beefsteakpaddestoel, er uitziend als een stevige steak of rundslever, gehecht aan hoge boomstronk naast de beek.

Enkele dapperen wagen hun leven, allez toch natte voeten, om een mooie foto te maken.

Vermeldenswaard is de adelaarsvaren. Luk toont hoe je, mits de stengel onderaan schuin af te snijden en daags voordien van het hallucinogene moederkoren te hebben gegeten, een tweekoppige adelaar kunt zien.

Op de zandweg zijn er regelmatig dieren sporen te zien. Meestal van ree, maar denkkelijk ook van edelhert en in de vele omgewoelde plekken van everzwijn.

Verder bekijken we nog een gerestaureerde watermolen op de Molenbeek en bezoeken we het bezoekerscentrum – landschapswinkel Staverden.

Even verderop passeren we het kasteel Staverden en doorkruisen de mooie kasteeltuin alvorens ons met de auto te verplaatsen naar de Ermelose schaapskooi waar we in open lucht eten, aan de rand van een bijzonder mooi en uitgestrekt heidelandschap. En nu over naar de volgende verslaggever.

Wandelen op de Ermelose Heide

Zaterdagmiddag gaan we onder leiding van gids Arnold Boute de Ermelose Heide op. Hij wacht ons op na onze picknick bij het bezoekerscentrum. Bij het begin van de wandeling krijgen we al uitleg over vliegenzwam, eekhoorntjesbrood en eikenbladzwam.

Dan geeft Arnold een omschrijving over het cultuurlandschap, de Ermelos(ch)e heide. Omdat een groot deel van het gebied ooit militair terrein was, is de ontwikkeling van bossen er grotendeels tegengehouden door er met tanks en andere grote voertuigen rond te rijden. Na het vrijgeven van de gronden heeft men met schapen en (in mindere mate) met plaggen het heidegebied bewaard. De grote schapenkudde telt tussen de drie- en vierhonderd ooien, gewoonlijk telt men lammeren en rammen niet mee. De herder brengt de dieren samen met haar honden elke dag naar een ander deel van de heide om ze 's avonds terug in de schaapskooi onder te brengen. In de zomer is bijvoederen niet nodig, maar dat is wel een 'winterwerk' voor de herder. Op de heide groeit vooral struikheide, dopheide is door de droog-

te van de gronden in de minderheid en maar op enkele plaatsen te vinden.

We wandelen tot op een eerste heuvel en kijken vandaar over het landschap. Uitgestrekt en vlak, met hier en daar een heuvel. Deze heuvels, ook diegene waarop we staan, zijn neolithische grafheuvels, daterend van ongeveer 5000 jaar voor onze tijdrekening. Hier begroeven de eerste landbouwers van deze streek hun doden. Op deze heide vindt men 46 heuvels terug, grotendeels geplunderd in vroegere tijden, maar nu streng beschermd. Veel waardevols heeft men er vermoedelijk ook niet gevonden, want rijk was de bevolking toen niet. Onder de heide loopt de Staverdense beek, die we in de voormiddag voor een stuk volgden, dertig meter diep ondergronds verder.

De gids heeft aandacht voor het kleine dichtbij, hij wijst ons op koeienboleet, fopzwam, een eenzame rups (van de veelvraatvlinder blijkt achteraf), en de paardenmestkever. Deze mestkever onderscheidt zich van andere mest-

kevers door zijn paars gekleurde onderkant. (Een klein 'dispuutje' achteraf: als Luk zijn foto naar 'Waarnemingen' doorstuurt, geven die de naam 'voorjaarsmestkever' door, maar bij het lezen van alle gegevens op internet laat ik het midden wie gelijk heeft). In het zand tekent de gids de stervorm die de kever graaft om zijn eitjes op de uiteinden te leggen. Hij heeft ook aandacht voor het grote geheel: een stuk heide dat vrij recent geplagd is en waar de struiken klein en van gelijke hoogte zijn, en wijst er op dat in het landschap de vroegere tankbanen (pas

beplant in de jaren 1960-1970) nog waar te nemen zijn.

Ook geschiedenis en heemkunde komen aan bod, we volgen een deel van de Romeinse Marskamroute die tot Apeldoorn liep.

Romeinse legers hebben hier op de Veluwe ooit een zomerkamp gebouwd, een kamp dat maar een of enkele dagen in gebruik was tijdens hun marsen. Resten hiervan zijn nog terug te vinden. Naast de heidestrui-ken groeit ook het pijpenstrootje veelvuldig op de heide, deze grassoort werd gebruikt

bij het maken van de aarden pijpen zoals dat in Gouda gebeurde. Ook voor het reinigen van de pijp kon het gebruikt worden.

We zijn bij eikenbossen gekomen, waar vele dunne eiken, met heel grillige vormen bij elkaar staan. Hier waren vroeger de 'ekers'

of eekschillers aan het werk. Het was een werk voor het hele gezin. De mannen hakten de dunne takken van de bomen, vrouwen en kinderen schilden de schors van de takken. De schors werd gedroogd en naar de eekmolen gebracht waar zij gemalen werd tot poeder om het leder te looien. De takken werden verkocht als brandhout of aan bakkerijen en rokerijen van paling.

Bij de eiken is, zoals wel op andere plaatsen op de heide, de grond danig omgewoeld door everzwijnen. De dieren trekken in groepen door de heide en de bossen en overal vinden we sporen van hun aanwezigheid. Later zullen we langs een poel komen waar de dieren in de modder woelen ('zoelen', is het dialectwoord hiervoor) om insecten uit hun vacht te halen. De bomen rond de poel zijn een groot deel van hun schors kwijt door het schuren van de evers langs de bomen.

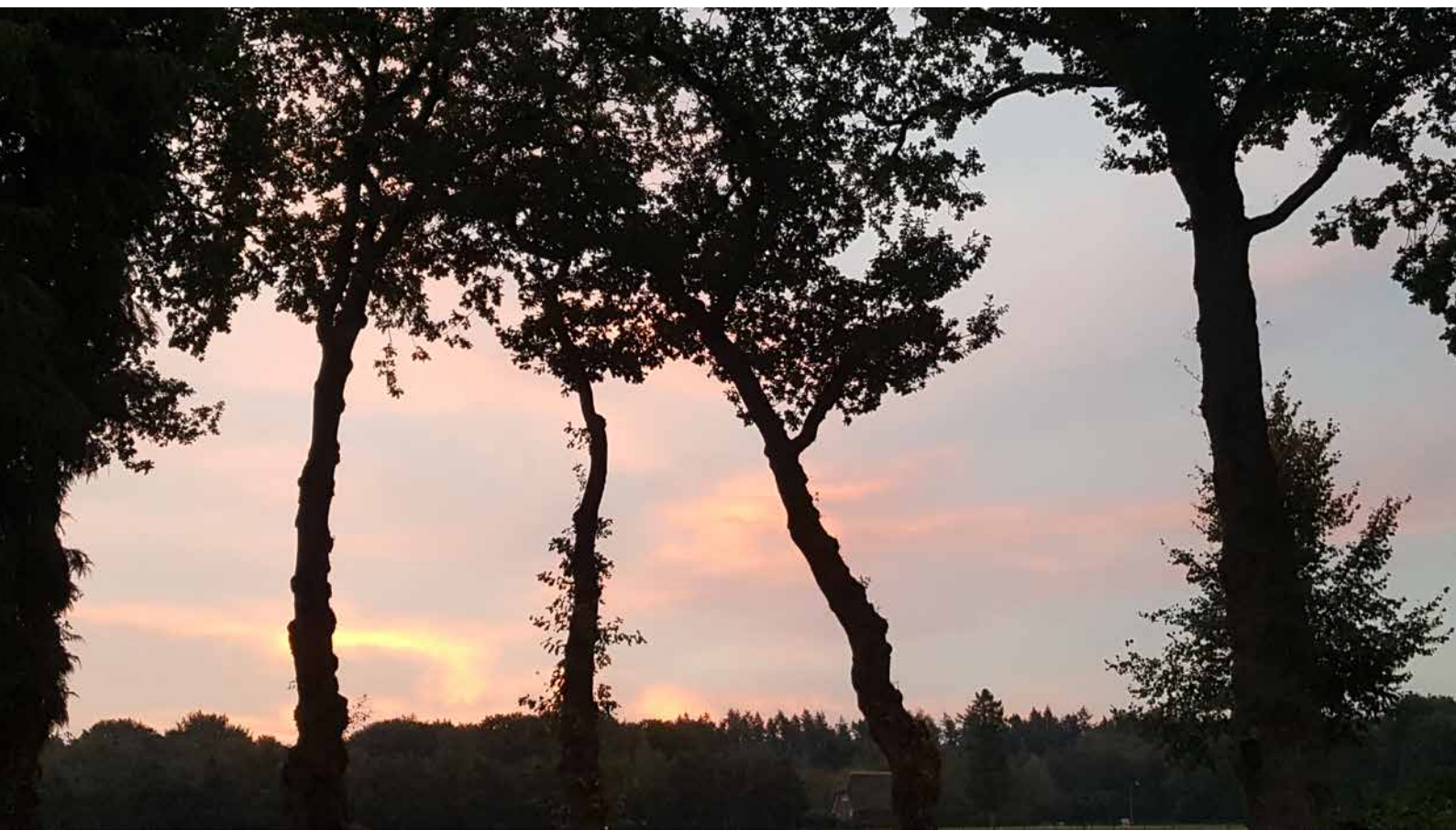
De rest van de wandeling verloopt door het bos en we zien een overvloed aan paddestoelen. We leren hoe gemakkelijk een onderscheid tussen kastanjeboleet en koeienboleet te maken: bij de eerste kleuren de buisjes onderaan blauw als je er op drukt, bij de andere blijft de kleur geelbruin. Onze aandacht wordt getrokken op ondermeer gele knolamaniet, roodsteelfluweelzwam, regenbooggrussula (die een lichte knak geeft als je de steel breekt), botercollybia, paarse berkenboleet, koraalzwammetjes, narcisamaniet, vermiljoenhoutzwam, zwavelkopjes, tondelzwam, dennenzwam of

dennenmoordenaar, reuzenzwammen, een mooie heksenkring van vliegenzwammen, Feitelijk te veel om op te noemen. Na een ruime twee uur wandelen brengt de gids ons terug bij het ontmoetingscentrum en de schaapskooi waar ondertussen de honderden schapen binnengebracht zijn. Doordat men de schapen iedere avond in de kooi brengt, is er op de heide ook geen probleem met de wolven die sinds enige tijd terug op de Veluwe voorkomen.

Het was een erg aangename wandeling en we bedanken Arnold Boute voor zijn boeiende verhalen. Wie meer wil weten over de Ermelose heide kan altijd terecht op www.schapedrift.nl.

Wandeling aan de **Leuvenumse beek**

Onze gids, Gerrit Rekers, meldt ons al bij de start dat de meest uitzonderlijke paddenstoel die hij wou tonen, de pruikenzwam, die deze week uitzonderlijk tevoorschijn kwam, door 'vandalen' vernield werd! Gerrit wil vooral het landschap belichten in functie van water en hoogteverschillen.

Maar de eerste bekommernis voor dit gebied is de nabijheid van de Flevopolder. Die ligt lager en daardoor dreigt dit Veluwegebied uit te drogen. Daarom zullen oude boomstammen en takken, die in de beek terecht komen, niet verwijderd worden. Die stapelen zich op door de stroming van de beek en vormen zo een dam waardoor het omliggende gebied kan overstromen en moerassig worden. Een paradijs trouwens voor moerassprinkhanen! Het is trouwens een verboden gebied om de kwetsbaarheid te beschermen.

Toch zijn ook bij deze herfstwandeling de paddenstoelen de aandachttrekkers. Alles is nog groter dan wat we de vorige dagen reeds

bewonderden (zelfs de gids torent boven ons uit!). Prachtige groepen van zwavelkopjes pronken langs de bosranden. Voortdurend klinken enthousiaste kreten als nóg een andere soort gevonden wordt. Heksenkringen ontlokken gejuich. Bij de laatste dreef worden zelfs aardsterren gevonden! We ontdekken de verschillende fasen van de 'geboorte' van een vliegenzwam waarbij het vlies barst en zo de 'rode paddenstoel met witte stippen' oplevert voor kabouter Hopla!

Toch tracht Gerrit nog andere aspecten te tonen. Zo vertelt hij :

- dat everzwijnen de bosranden omwoelen, het water loopt langs de randen en vormt modder, een ideale plek voor de reusachtige larven (20 gram !) van het Vliegend Hert.
- dat de putten langs de wegrand dienen als afwatering van de wegen.

- dat het wegspoelen van fosfaten het einde betekent voor fauna en flora.
- dat sparren afsterven als zij in te veel water staan in het lager gelegen deel.
- dat schimmeldraden van de paddenstoelen een onzichtbaar netwerk vormen van boom naar boom met de nodige voedingssappen, een netwerk van wel 10 km²

- dat de berkenzwam op 2 weken tijd wel 500 miljard sporen maakt.
- dat die inktzwam eetbaar is maar.. opgelet: drink er geen glas rode wijn bij want je blijft 4 dagen dronken. Hij lost namelijk geen alcohol op!
- dat de 'heuvels' die we verderdoor opmerken doorheen de bomen, gevormd werden door gebruik te maken van het stuifzand dat van de achterliggende duinen de Veluwe inwaait. In de 13de eeuw wilden monniken een watermolen bouwen in het gebied om papier te maken.
- dat papier een duur nieuw product was. Maar door het stuifzand, lukte dat niet. Zij legden daarom matten op de zandverhogingen en zo bouwde het stuifzand die rand hoger op. De molen is later verdwenen.
- dat de tondelzwam, ééns die zich op een boom vastzet, die boom ten dode heeft opgeschreven. Maar dat het poeder er binnenin kon gebruikt worden om vuur aan te steken bvb in de pijp. Men verzamelde dat poeder in een 'Tondeldoos'.
- dat een mannetjeshert gemiddeld 8 jaar oud wordt en een bok in de paartijd wel 4 vrouwtjes heeft.

- Gerrit demonstreerde hoe de bok zich tot 4 maal toe hoog opricht om z'n uitgekozen vrouwtje te bevruchten.
- dat herten de schors van de berken afschrapen voor het looizuur.
- Tenslotte leerde Gerrit aan de gsm-fanaten hoe ze van foto's zelf een film konden samenstellen!

En hier dan de kris-kraslijst met namen van al wat ik tijdens deze wandeling hoorde vernoemen of zelf waarnam:

- Borstelzwam
- Gekraagde aardster
- Kluijeszwam
- Trechterzwam vol water in de trechter
- Geweizwam
- Munt te ruiken van op afstand
- Klein springzaad
- Haarmos als tapijten over stronken en stenen
- Zwarte (?) nachtschade
- Berkenzwam
- Inktzwam
- Porseleinzwam (heel doorschijnend!)
- Eekhoorntjesbrood in alle maten en gewichten
- Zwavelkopjes in 'zwermen'
- Aardappelbovist
- Vliegenzwam
- Pruikzwam (of wat er van restte)
- Tondelzwam

Gekraagde aardster

Conclusie van Gerrit bij het afsluiten:

"Laad je foto's vooral op in je eigen geheugen. Kijk met je eigen ogen en niet enkel door de camera."

Hendrikszand in Nunspeet

Kraaiheide

Na ons middagmaal en nadat iedereen alles in de auto's heeft gepakt, nemen wij afscheid van ons logementshuis ' Vierhouten ' en rijden richting Nunspeet.

Ria en Luk hebben als afsluiter nog een korte wandeling voorzien In het Hendrikszandbos, naast de A28.

Het weer zit wat tegen, maar niet getreurd, we wapenen ons met regenjassen en paraplu's.

Typisch voor het Hendrikszand zijn de stuifduinen, die voor een apart landschap zorgen met bijhorende begroeiing. Stuifzand bestaat uit zand van de bovenste dekzandlaag. Deze laag is door het verwijderen of ontbreken van begroeiing vrij komen te liggen. Planten die het zand met hun wortels vasthouden ontbreken dus en het zand staat onder directe invloed van de wind. Zo ontstaat een heuvelachtig landschap met duinen, heide en bos (= stuifzandbos)

We starten onze wandeling tussen loofbomen en struiken o.a. heel wat Amerikaanse vogelkers (ook wel 'bospest' genoemd, omdat hij onze inlandse plantengroei verdringt).

We lopen langs slingerende paadjes omhoog, omlaag, en komen aan een open vlakte met heidebegroeiing o.a. kraaiheide.

Onderweg wijst Luk ons nog op verschillende soorten mos: het mooie rendiermos, IJslands mos en bekertjesmos.

En in het duinenzand, onder onze voeten, zien we een apart soort grasje staan, blauwgrijs van kleur: 'buntgras' zegt onze plantenexpert Peter. En weer hebben we wat bijgeleerd!

Om ons weekend in schoonheid te eindigen hebben we nog een afspraak in het pannenkoekenhuis 'De Boskabouter'.

Een lange tafel werd er voor ons klaar gedekt. Dit doet deugd na een wat druilerige regenwandeling.

We vinden er pannenkoeken naar believen, zowel zoete als hartige. De keuze is oneindig en samen met een lekker biertje of koffie brengt ons dit in een gezellig warme sfeer. Dit was weer een topweekend!

Voor wie er geen genoeg van krijgt ... nog wat **paddenstoelen**

Kleverige koraalzwam

Botercollybia

Vermiljoenhoutzwam

Paarse beukenboleet

Eikenbladzwam

Huiskamerhotel Vierhouten

Tongerenseweg 1 - 8076 PV Vierhouten - Nederland

Tel. 31 577 411 521

www.hotelvierhouten.nl

info@hotelvierhouten.nl

Een leuk familiehotel in een knus dorpje temidden van de bossen en de heide.

Deelnemers

Anne Teerlynck, Annie Van Zwieten, Dirk Vandorpe, Elka Joris, Erik Feys,
 Frieda Vermeulen, Hedwig Van den Eynden, Hilde Janssens,
 Hilde Van Reeth, Isa Bekers, Jan Eulaers, Lucrèce D'Hollander, Luk Smets,
 Lutgarde Verlinden, Marc Meuris, Marie-Paule Van Krunkelsven,
 Marleen Van de Mosselaer, Mieke Waets, Peter Van Elsacker, Ria Thys,
 Rony Van Regenmortel, Walter Decoene, Walter Vandeweyer

Tijdens het weekend noteren Elka, Hilde Van Reeth, Rony, Walter Decoene en Walter Vandeweyer hun ervaringen en zorgen de fotografen Dirk, Isa, Jan, Luk, Rony en de beide Walters voor blijvende herinneringen.
 Het resultaat hiervan is deze verslagbundel.

Oktober 2019

Organisatie weekend en Lay-out verslagbundel: Ria Thys en Luk Smets